

Aile İçinde Madde Bağımlısı Olma Durumunu Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi

The Investigation of Variables Predicting the Situation of Drug Addiction in the Families of University Students

Fuat Tanhan¹, Gamze Mukba²

ÖZET

Amaç: Alkolik ailelerin çocukları ileri yaşantılarında düşük benlik saygısı, kişilerarası ilişkilerde dengesiz davranma ve bağımlı davranışlar sergileme, sosyal içe çekilme, duygularını ifade edememe, depresyon, kaygı, alerji, astım gibi çok çeşitli fiziksel, davranışsal ve psikolojik rahatsızlıklar yaşayabilmektedirler. Aile içi madde bağımlılığına bağlı olarak ortaya çıkan bu değişkenler, aile içi alkol ve madde kullanımının yordayıcıları niteliği de taşımaktadır. Aile içi madde kullanım durumuyla ilişkili olan düşük benlik saygısı, kişilerarası ilişkilerde sosyal içe çekilme ya da bağımlı ilişkiler sergileme, duygularını yansıtamama, kaygı ve depresyon gibi durumlar, Türkiye’de gözlenebilen değişkenlerdir. Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin ailelerinde alkol ya da madde bağımlısı birey olma durumu üzerinde etkili olan yordayıcı değişkenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmanın amacı doğrultusunda, Spann-Fischer İlişki Bağımlılığı Ölçeği-SFİBÖ, Genel Sağlık Anketi-12 (GSA-12), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ), Kişisel İlişki Boyutları Ölçeği’nin Duygu Farkındalığı alt faktörü ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde, ikili Lojistik Regresyon analiz yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma sonuçlarına göre, aile içi şiddet olma değişkeninin, aile içi alkol ya da madde bağımlısı olmama durumu üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucu çıkmıştır ($p < 0.05$). Toplam benlik saygısı puanlarının 1 birimlik artışının, aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama olasılığını % 9.5 kat $[(1-1.095).100]$ arttırdığı sonucu bulunmuştur.

Sonuç: Bu bulgular, aile içi madde bağımlısı birey olma durumunun bireyin düşük benlik saygısı geliştirmesine ve aile içi şiddet davranışları olmasına yönelik risk oluşturabileceği biçiminde yorumlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Alkol ya da Madde Bağımlılığı, yordayıcı değişken

ABSTRACT

Objective: Children of alcoholic parents tend to behave erratically in interpersonal relationships that are associated with a variety of physical, psychological and behavioral disorders including codependency, low self-esteem, depression, anxiety, allergy, social closeness, asthma, having difficulties to express feelings in their advanced lives. Those variables based upon the substance dependency of the family, can be thought as the predictor variables of alcohol or substance abuse. The variables such as low self-esteem, codependency, social withdrawal, inability to reflect feelings, anxiety and depression that are associated with alcohol or drug addiction can be observed in Turkey. In this study, it has been aimed to determine the predictor variables affecting the families of university students which have alcohol or drug addicted members.

Method: The Spann-Fischer Codependency Scale-SFCDs, General Health Questionnaire-GHQ-12, Rosenberg Self Esteem Scale-RSES, the Emotion awareness (EA) subscale of Dimension of Interpersonal Relationship Scale and individual information form have been used. In the analyzing of the data, Binary Logistic Regression Analysis method has been used.

Results: According to the results of this research, “domestic violence” was found as a significant predictor on being the member of non-addicted family to alcohol or substance ($p < 0.05$). In addition that, 1-unit increase in total scores of self-esteem led to an increase as 9.5 % $[(1-1.095).100]$ in the odds of being the member of non-addicted family.

Conclusion: These findings may be interpreted as families with drug addicted members can create a risk for the member of those to develop low self-esteem and behaviors including domestic violence in the family.

Key Words: Alcohol or drug addiction, predictor variable

¹ Yrd. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.D.

² Uzman Psikolojik Danışman, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.D.

Address reprint requests to: Gamze Mukba, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.D. Van - TURKEY

E-mail address: gamzemukba@yyu.edu.tr

Phone: +90 (432) 225 17 01

Date of submission: April 30, 2014

Date of acceptance: June 2, 2014

GİRİŞ

Aile içinde meydana gelen birtakım olumsuz yaşantılar, o aileye üye olan bireylerin ruhsal ve benlik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Aile içinde gözlenen aile içi şiddet, madde kullanımı, duygusal ve fiziksel istismar gibi yaşantılar o aileye üye olan çocukların gelecek deneyimlerine büyük ölçüde etki edebilmektedir. Anne ya da babanın çocuğa uyguladığı herhangi bir istismar çeşidi, çocuğun düşük özsaygı, davranış ve duygu bozuklukları edinmesi ve geleceğe yönelik olumsuz inançlar geliştirmesi gibi sıkıntılara yol açabilmektedir. (1) Özellikle aile içinde alkol ya da madde bağımlısı olan bireylerin olması gibi durumlar, aile içindeki madde kullanmayan diğer bireylere yönelik “madde istismarı” kavramını ortaya çıkarmaktadır. Madde istismarı, alkol ya da madde bağımlısı bireylerin diğer aile üyeleri özellikle çocuk ve ergenler üzerinde şiddet ve duygusal, fiziksel istismar içeren eylemlerini karşılar. Böylelikle madde bağımlısı bireyler olmayanların madde kullanımına yönelttiği ve bu yönüyle bir risk faktörü oluşturduğu görülmektedir. (2)

Madde bağımlısı anne, baba ya da diğer aile üyeleri bağımlılıklarıyla, sadece kendine zarar vermekle kalmazlar, aynı zamanda bu bireyler, etkileşim içinde bulundukları diğer aile bireyleri üzerinde madde istismarında bulunarak, aile bireylerinin bilişsel ve ruhsal gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler bırakabilirler. (3) Yapılan çalışmalar, alkolebeveynlerin çocuklarına yönelik uyguladıkları ihmal ve madde kullanımı istismarı sonucu çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerinin risk altına girebildiğini göstermiştir. (4) Alkolik anne ve babaya sahip olan çocuğun, erken çocukluk dönemiyle birlikte tüm gelişim evrelerinde çeşitli davranışsal ve genel sağlık sorunları da ortaya çıkabilir.

Alkolik ailelerin çocukları ileri yaşantılarında düşük benlik saygısı, kişilerarası ilişkilerde dengesiz davranma ve bağımlı davranışlar sergileme, sosyal içe çekilme, depresyon, kaygı, alerji, astım gibi çok çeşitli fiziksel, davranışsal ve psikolojik rahatsızlıklar yaşayabilmektedirler. (5-6) Diğer bir ifadeyle, aile içi madde kullanımı süreci içerisinde, çocukta genel sağlık sıkıntılarına ve kişilerarası ilişkilerinde bağlanma sorunları gibi sonuçlara yol açabilir. Ebeveylere alkol bağımlısı olan bireylerin, kişilerarası ilişkilerinde sorunlar yaşayabildiği ve “güvenli bağlanma” gelişimlerinin olumsuz etkilendiği rapor edilmiştir. (7) Ortaya konan araştırma bulguları çerçevesinde, sosyal olarak insanlardan uzaklaşma veya kişilerarası ilişkilerde bağımlı davranışlar sergileme gibi durumlar,

ebeveyni madde bağımlısı olan bireylerin ilişki bağımlısı olma riskini ortaya çıkardığı söylenebilir.

İlişki bağımlılığının, ailede madde kullanımı ve madde istismarından kaynaklandığını destekleyen araştırmalar literatürde yer almaktadır. (8) Özellikle alkolik ailelerden gelen çocuklar, kontrollü ve kapalı aile ortamlarında bulunmalarından dolayı ilişki bağımlısı olma açısından büyük risk taşırlar. Bu tür bir ailede, a) katı aile kurallarının b) aile içi kurulan sınırlı ilişkilerin c) tutarsız davranışların görülmesi, çocukta düşük benlik algısına, kendini değersiz hissetmesine, kaygıya ve kişilerarası ilişkilerde duyarlılık artışına ve benzeri türden ilişki bağımlılığı belirtilerine neden olabilir. (9) Bunun yanında, aile içinde kaç kişinin alkolik olduğu ve alkolik aile üyelerinin diğer üyelere davranışlarının “ilişki bağımlısı” olmada etkili değişkenler olduğunu ortaya koyan araştırma bulguları da söz konusudur. (10) Madde bağımlılığın bulunan ailelerde yetişen çocuklar, iletişim kuramama, duygularını ifade edememe ve güvensizlik gibi zorluklar yaşayabildikleri rapor edilmiştir. (11)

Alkolik ailelerde yetişen çocukların yaşadıkları duygusal gerilimi ilerde de sürdürdükleri ve ilişki bağımlılığıyla sonuçlanan bir döngüye dönüştürdükleri şeklinde yorumlanabilir. Diğer bir ifadeyle böyle bir ailede yetişen bir çocuk, kişilerarası ilişkilerde karşısındakine güven duymayla ilgili sorun yaşadığı için duygularını olduğu gibi dışarı aktaramayabilir. Ayrıca aile içi alkol ya da madde bağımlılığına bağlı olarak çocukta gelişen duygusal ve sosyal sorunların ilerde de devam etme riskinin, alkolik olmayan ailelere yetişen çocuklara oranla iki kat daha fazla olduğu öne süren birçok araştırma bulgusu bulunmaktadır. (12)

Aile içinde alkolik birey unsuru söz konusu olduğunda, aile içi şiddet ve olumsuz ebeveyn stillerinin gözlenmesi de mümkündür. Alan uzmanları, aile içinde gözlenen şiddet davranışlarının, aile içinde süregelen madde kullanımı istismarıyla ilişkili olduğunu belirtmektedirler. (13) Madde kullanan ebeveynler, “ihmalkâr” ebeveynlik stiliyle hareket edebilirler ve çocuğun ilerideki ilişkilerinde kaygılı, şiddet ya da ihmalkâr davranışları gözlenebilmektedir. (14) Bu tür ailelerde yetişen çocuklar, madde bağımlısı olan bireyin yanı sıra aile içi şiddet ve duygusal istismar gibi farklı stres durumlarıyla karşılaşmaktadırlar. Aile içinde madde kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan anne ve babanın sağlık durumu, sosyoekonomik düzeyi ve aile iletişim biçimleri bir bütün olarak çocuğun gelecekteki yaşantısında birtakım ruhsal sıkıntılara neden olabilmektedir. (15) Aile içi madde bağımlılığına bağlı olarak ortaya

çıkan bu değişkenler, aile içi alkol ve madde kullanımının yordayıcıları niteliği de taşımaktadır.

Görüldüğü gibi madde bağımlısı ebeveynlerin sosyoekonomik düzeyi, ebeveynlik stilleri ve aile içi ilişki biçimleri, çocuğun gelişimsel evreleri üzerinde önemli sıkıntılar yaratabilir. Diğer bir ifadeyle bireyin benlik saygısı, duygu farkındalığı düzeyi, genel sağlık sorunları, aile sosyoekonomik düzeyi, aile üyeleriyle olan ilişki biçimleri ve aile yapıları gibi değişkenler, aile içi madde kullanımına bağlı olarak farklı şekillerde sonuçlanabilir. Örneklerden de anlaşıldığı gibi Türkiye dışında aile içi madde bağımlılığını yordayıcı birçok değişkenin aile içi madde kullanımıyla arasındaki ilişkiyi ölçen çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır. Türkiye’de bu konuyla ilgili, Kültür, Ünal ve Özusta’nın (2006) alkol bağımlılığı olan babaların çocuklarında görülen psikopatolojiye yönelik çalışmaları örneklendirilebilir. (15) Ancak Türkiye’de bu konuya yönelik yeteri kadar çalışmaya rastlanmamaktadır. Buna ek olarak aile içi madde kullanım durumuyla ilişkili olan düşük benlik saygısı, kişilerarası ilişkilerde sosyal içe çekilme ya da bağımlı ilişkiler sergileme, duygularını yansıtamama, kaygı ve depresyon gibi durumlar, Türkiye’de gözlenebilen değişkenlerdir. Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin ailelerinde alkol ya da madde bağımlısı birey olma durumu üzerinde etkili olan yordayıcı değişkenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma, aile içi madde bağımlılığıyla sonuçlanan psikolojik sıkıntılara ve o ailede yetişen çocukların kişilerarası ilişkilerine yönelik gelecek araştırmalara ışık tutabilir. Bu şekilde, aile içi madde bağımlılığının nedenlerine ve sonuçlarına yönelik daha farklı önlemler ve çalışmalara dikkat çekileceği öngörülmüştür.

YÖNTEM

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin ailelerinde alkol ya da madde bağımlısı olma durumu üzerinde yordayıcı olan değişkenleri incelemek amacıyla nicel araştırma kapsamında korelasyon araştırma modeline dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Korelasyonel araştırmalar, değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde, açığa çıkarılmasında, bu ilişkilerin düzeylerinin belirlenmesinde etkili ve bu ilişkilerle ilgili daha üst düzey araştırmaların yapılmasına olanak sağlayan araştırmalardır. (16)

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2012–2013 eğitim öğretim döneminde Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören lisans

öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu evrendeki alt grupların örneklemde temsiliğinin sağlanabilmesi amacı ile araştırma evreni öncelikle olasılığa dayalı örnekleme yöntemlerinden tabakalı örnekleme (17) ile dört düzeye (1., 2., 3. ve 4. sınıflar) ayrılmıştır. Her tabakayı (alt evreni) temsil edecek sayıda olmak üzere seçkisiz örnekleme yoluyla alt örneklem seçilmiş, ardından bu alt örneklem birleştirilerek araştırmanın örnekleme oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan toplam üniversite öğrenci sayısı, 1. sınıfta 411 iken; 2. sınıfta 371, 3. sınıfta 343 ve 4. sınıfta 283’tür. 679’u kadın (%48.2) ve 729’u erkek (%51.8) olmak üzere araştırmaya toplam 1408 öğrenci katılmıştır. Sonuç olarak, araştırmanın örneklemini 1408 katılımcı ve 1 de kayıp veri olmak üzere toplam 1409 öğrenci oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın amacı doğrultusunda, Spann-Fischer İlişki Bağımlılığı Ölçeği-SFİBÖ, Genel Sağlık Anketi-12 (GSA-12), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ), Kişisel İlişki Boyutları Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu katılımcılara uygulanmıştır. Araştırma kapsamında, üniversite öğrencilerinin “duygu farkındalığına” yönelik değişkenin aile içi madde bağımlılığı üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlandığı için Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği’nin “duygu farkındalığı (DF)” alt faktörüne yönelik yanıtlar değerlendirmeye alınmıştır.

Spann-Fischer İlişki Bağımlılığı Ölçeği (SFİBÖ-Spann-Fischer Codependency Scale-SFCDs), Fischer, Spann ve Crawford (1991) tarafından geliştirilmiş olup 16 sorudan oluşmakta ve bireylerin yaşadıkları ilişkilerde, ne derece bağımlı olduğunu ortaya çıkartacak ifadeleri içermektedir. (18) SFİBÖ, literatürde yapılan tanımların, karakteristik özelliklerini uygun biçimde sağladığını varsayarak geliştirilmiştir. Ölçekte “kendinden çok diğerlerinin ihtiyaçlarına odaklanma”, “diğerleri adına sorumluluk alma”, “hayır diyememe” gibi literatürde sıklıkla yer alan karakteristik özelliklere yer verilmiştir. Ölçeğin güvenirlik çalışması için üç farklı üniversite öğrenci grubuna yapılan uygulama sonuçlarına bakılmış olup; birinci öğrenci grubu Cronbach alpha katsayısı=0.77 çıkarken ikinci ve üçüncü öğrenci grubuna ait Cronbach alfa değerleri, 0.73 ve 0.80 çıkmıştır. Birinci öğrenci grubundan üçüncü öğrenci grubuna kadar ilişki bağımlılığı ortalamaları, 52.32, 51.55 ve 51.99’dur. Bu bulgular, ölçeğin güvenirliğinin örneklemden örnekleme devam ettiğini ve benzer gruplarda benzer ortalama puanlar çıktığını göstermiştir. Fischer, Spann ve Crawford (1991),

geliştirdikleri ölçeğin ölçüt geçerliliğini sınamak amacıyla Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'ni, Dışsal Kontrol Odağı Ölçeği'ni (External Locus of Control Scale), Kaygı Envanteri'ni (Beck Anxiety Scale) ve Beck Depresyon Ölçeği'ni (Beck Depression Scale) kullanmışlardır. Araştırmacılar, yaptıkları korelasyonlar sonucunda, ilişki bağımlılığı ile benlik saygısı arasında ters yönde doğrusal anlamlı ilişki ($r(234) = -0.54, p < 0.001$), ilişki bağımlılığı ile dışsal kontrol odağı arasında pozitif yönde doğrusal anlamlı ilişki ($r(234) = 0.19, p < 0.01$), ilişki bağımlılığı ile kaygı arasında pozitif yönde doğrusal anlamlı ilişki ($r(226) = 0.47, p < 0.001$) ve ilişki bağımlılığı ile depresyon arasında pozitif yönde anlamlı ilişki ($r(226) = 0.42, p < 0.001$) olduğunu elde etmişlerdir. Araştırmacılar, bu şekilde SFİBÖ'nün ölçüt geçerliliğini sağladığını bulmuşlardır. SFİBÖ, 6'lı likört biçiminde yanıtlanmakta ve 1'den 6'ya kadar değişen puanlama uygulanmaktadır. Ölçeğin 5. ve 7. maddeleri "ters madde" özelliği taşımakta ve 6'dan 1'e kadar değişen puanlama uygulanmaktadır. Ölçekten en fazla 96, en düşük ise 16 puan alınabilir. Özelliklerin ranjinin düşükten yükseğe olduğu süreçte, bağımlı, süreci yüksek bitiren bireyler olarak tanımlanmıştır. (18) SFİBÖ'nün Türkçe'ye uyarlama çalışması Mukba ve Tanhan (2013) tarafından yapılmış olup ölçeğin iç tutarlılık katsayısı, $\alpha = 0.65$ olarak bulunmuştur. Araştırmacılar, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) ile Genel Sağlık Anketi-12'yi (GSA-12) SFİBÖ'nün geliştirilmesinde ölçüt bağımlı geçerliliği için kullanmışlardır. SFİBÖ'nün ölçüt geçerliliğini sağladığı, Pearson Korelasyon sonuçlarına göre SFİBÖ puanları ile RBSÖ puanları arasında -0.19 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki ($p < 0.01$) ve SFİBÖ puanları ile GSA-12 puanları arasında 0.29 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu araştırmacılar tarafından bulunmuştur ($p < 0.01$). (19)

David Goldberg tarafından geliştirilen Genel Sağlık Anketi (GSA- General Health Questionnaire-GHQ), toplumda ruhsal rahatsızlıkları belirlemek amacıyla oluşturulmuş olup GSA-12 ve GSA-28 biçiminde iki formu bulunmaktadır. GSA, Türkçe'ye Kılıç tarafından uyarlanmış olup GSA- 12 için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) 0.78 , GSA-28'in iç tutarlılık katsayısı 0.84 ve GSA- 12 ve GSA- 28'in kendi aralarındaki korelasyon 0.71 ($p < 0.001$) bulunmuştur. GSA-12'nin ölçüt geçerliliğine Türkçe'ye Öztürk, Göğüş ve Savaşır tarafından çevrilerek geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan "Şimdiki Durum Muayenesi" aracılığıyla bakılmıştır. Katılımcıların her iki ölçekten aldıkları puanlar, 0.51 değerinde ilişki göstermiştir ($p < 0.001$). Ölçeğin faktör analizinde GSA-12'nin duyarlılığı 0.74 ve özgüllüğü

ise 0.82 olarak elde edilmiştir. Anket, kişinin son zamanlarda belirli bir yakınmasının olup olmadığını araştıran sorulardan oluşmakta ve her bir soru, "her zamankinden az" ile "her zamankinden çok fazla" arasında değişen dört derecelendirmekten oluşmaktadır. GSA'nın puanlanmasında iki yöntem kullanılmakta olup birincisi dörtlü ölçeğin 0, 1, 2 ve 3 olarak puanlanmasıdır. Diğer ise Goldberg tarafından GSA için geliştirilen 0 ve 1'lerin 0, 2 ve 3'lerin 1 şeklinde puanlanma yöntemidir ve katılımcılar, 0-12 arasında puan alabilmektedir. Sunulan bu çalışmada Goldberg'in geliştirdiği puanlama yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin kesme noktası olarak iki kabul edilmekte, iki ve yukarı puan alanlar, vaka olarak görülmektedir.

Morris Rosenberg tarafından geliştirilen Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ- Rosenberg Self Esteem Scale), çoktan seçmeli 63 sorudan oluşan bir özbeöz bildirim ölçeğidir. Ölçeğin Türkçe'de geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılmış olup, geçerlilik katsayısı 0.71 olarak bulunmuştur. Test- tekrar test güvenilirlik yöntemi kullanılarak da güvenilirlik katsayısı 0.75 olarak saptanmıştır. Ölçek, on iki alt kategoriden oluşmakta olup araştırmacının amacı doğrultusunda benlik saygısını ölçmeye yönelik olarak, ölçeğin ilk "on" maddesi kullanılmıştır. Ölçek, "çok doğru" ile "çok yanlış" arasında değişen 4'lü likört biçiminde yanıtlanmaktadır. 1, 2, 4, 6, 7. maddeler olumlu kendilik değerlendirmesini sorgulamakta olup, 3'den 0'a kadar değişen puanlama uygulanırken, 3, 5, 8, 9, 10. maddeler ters madde özelliğini ve olumsuz kendilik değerlendirmesini sorgulamakta olup, 0'dan 3'e kadar değişen bir puanlama uygulanmaktadır. Ölçeğin toplam puan aralığı 0-30 arasında olup, 15-25 arası alınan puan benlik saygısının yeterli olduğunu gösterirken, 15 puanın altı düşük benlik saygısını göstermektedir. (20)

Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ), İmamoğlu ve Aydın (2009) tarafından Türk Kültürü'ne uygun kişilerarası ilişkileri yordayan, ilişki boyutlarını duygusal, empati, onay gibi değişkenler açısından saptayan bir ölçeğin yapılandırılması amacıyla geliştirilmiştir. KİBÖ'nün yapı geçerliliği, temel bileşenler yöntemi ile sınanmış ve "onay bağımlılık", "empati", "başkalarına güven" ve "duygu farkındalığı" olmak üzere dört faktörlü bir yapı gösterdiği görülmüştür. Ölçeğin alt faktörleri birlikte test toplam varyansının % 36.04 'ünü açıklamış ve birbirleri ile orta dereceli ilişkili oldukları bulunmuştur. Ölçüt geçerliliği kapsamında ise Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ve İletişim Becerileri Envanteri'nden araştırmacılar

tarafından yararlanılmıştır. Araştırmacılar, bulgular doğrultusunda KİBÖ'nün "onay bağımlılık" alt boyutunun, Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ve İletişim Becerileri Envanteri'nin tüm alt boyutları ile ters yönde ilişkili olduğunu; Sosyal Kaygı Ölçeği ile de doğrusal ilişki sergilediğini bulmuşlardır. Araştırmacılar, KİBÖ'nün "duygu farkındalığı" alt boyutu ile İletişim Becerileri Envanteri'nin tüm alt boyutları ile toplam puanları ($r = 0.41, p < 0.001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucunu bulmuşlardır. Buna ek olarak yapı geçerliliği dahilinde de Sosyal Beğenirlik Ölçeği kullanılmış ve ölçeğin sosyal beğenirlikten etkilenmediği araştırmacılarca ortaya konmuştur. Güvenirlik analizlerinde ise KİBÖ'nün alt boyutlarının Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları 0.78 ile 0.85 arasında; test-tekrar test değerlerinin de 0.62 ile 0.96 arasında değiştiği araştırmacılar tarafından elde edilmiştir. KİBÖ, 53 maddeden oluşmuş olup "duygu farkındalığı" alt boyutu, 14 maddeden oluşmuştur. Duygu farkındalığı boyutunda, kişilerarası ilişkilerle bağlantılı bireyin duygularını içeren ifadeler yer almaktadır. Bu alt boyutta dört madde dışında diğer maddeler, ters itemdir. Alınan puanlar arttıkça, duygu farkındalığı düzeyi azalmaktadır. (21)

Demografik değişkenlerin yer aldığı kişisel bilgi formu, literatürde yer alan ve aile içi alkol ya da madde bağımlılığını yordayan değişkenlere dikkate edilerek oluşturulmuştur. Kişisel bilgi formunda, cinsiyet, bölüm, yaşamının çoğunu nerede geçirdiği, ailenin aylık geliri, babanın öğrenim durumu, annenin öğrenim durumu, ailede fiziksel ya da ruhsal rahatsızlığı olan biri olup olmadığı, anne-baba ilişkileri, ailede alkol ya da madde bağımlılığı olan biri olup olmadığı, aile içi şiddet davranışları olup olmadığı, genel olarak aile içi ilişkilerin nasıl olduğu, kişinin aile üyeleriyle olan ilişkisi, kişinin arkadaşlık kurmaktaki durumu ve anne-babanın hayatta olup olmadığı sorulmuştur.

Verilerin Analizi

Örneklem grubundan elde edilen veriler bilgisayar ortamına (SPSS 15,0) aktarıldıktan sonra verilerin analizine geçilmiştir. Verilerin analizinde, Binary Lojistik Regresyon analiz yöntemi kullanılmıştır. Aralarında ilişki olan iki ya da daha çok değişkenden birinin bağımlı değişken, diğerlerinin bağımsız değişkenler olarak belirlenmesiyle aralarındaki ilişki, matematiksel bir eşitlik olan regresyon analiziyle açıklanır. (22) Bağımlı ve bağımsız değişken ayrımının yapıldığı çok değişkenli bir modelde, bağımlı değişken kategorik bir değişken olduğunda en küçük kareler

teknikleriyle elde edilen tahminler yetersiz kalmakta ve lojistik regresyon analizine ihtiyaç duyulmaktadır. (23) Regresyon analizi, bağımlı değişkenin ölçüldüğü ölçek türüne ve bağımlı değişkenin seçenek sayısına göre farklılaşmaktadır. Bağımlı değişken, iki seçenekli bir kategorik değişken ise "İkili Lojistik Regresyon Analizi" (Binary Logistic Regression Analysis) olarak adlandırılır. (24) Bu araştırmada "aile içi alkol ya da madde bağımlısı var mı" olarak belirlenen kategorik değişken, "evet" ve "hayır" biçiminde kodlanmıştır.

BULGULAR

Bu kısımda, regresyon analizi sonucunda elde edilen bulgular, model katsayılarının genel anlamlılık testi, amaçlanan modelin özeti ve eşitlikte yer alan değişkenler aracılığıyla açıklanmıştır. Model katsayılarının genel anlamlılık testi, bağımsız değişkenlerden en az birinin bağımlı değişkeni anlamlı biçimde yordayıp yordamadığını test etme amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Cinsiyet, bölüm, sınıf, yaşamının çoğunu geçirdiği yer, aile aylık gelir, baba eğitim, anne eğitim, ailede fiziksel ya da ruhsal sorun yaşayan olup olmadığı, anne baba ilişkileri, aile içi şiddet olup olmadığı, genel aile içi ilişkiler, bireyin aileyle olan ilişkisi, arkadaşlık kurma durumu, anne babanın hayatta olup olmadığı, toplam DF puanları, toplam GSA-12 puanları, toplam SFİBÖ puanları, toplam RBSÖ puanları, yordayıcı değişkenleri oluşturmuştur. Aile içinde madde bağımlısı üye olup olmama durumu ise yordanan değişkenleri oluşturmuştur.

İkili lojistik regresyon analizinde bağımlı değişkenin kategorileri 1 ve 2 şeklinde kodlanmıştır. Hangi gruba 1 ya da 2 olarak değer verildiği önemli olmamakla birlikte, bu bilgiye analiz sonucu elde edilen modeldeki katsayılar yorumlanırken ihtiyaç duyulmaktadır. (23) Bu değerlendirmeleri örneğimize uyarladığımızda, aile içi alkol ya da madde bağımlısı olma durumu 1 (hayır); 2 (evet) biçiminde kodlanmıştır. Buna göre 1 ile kodlanan kategori (adım-1) "hayır" yanıtı olduğu için elde edilen katsayılar; yordayıcı değişkenlerin, aile içinde alkol ya da madde bağımlısı birey olmama durumu üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır.

Tablo 1: Model Katsayılarının Genel Anlamlılık Testi

Adım	Ki-kare	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi
Adım: 1	113.670	52	0.000

Model ki-kare istatistiği, lojistik regresyon modelini genel olarak test etmeye yarar ve lojistik regresyon analizinde model-ki kare değerinin anlamlı olması model için arzu edilen bir durumdur. (24) Tablo-1'deki model anlamlılık testine bakıldığında ki kare değeri 113.670 ve $p < 0.05$ olduğu için tüm katsayıların sıfıra eşit olduğunu ifade eden sıfır hipotezi reddedilmekte ve belirlenen modelin katsayılarının anlamlı olduğu belirlenmiştir. H1 hipotezinin model için uygun olduğu ve bağımlı değişken olan aile içi alkolik ya da madde bağımlısı üye olma durumunun en az bir bağımsız değişken oranla açıklandığı sonucu elde edilmiştir.

Tablo 2: Amaçlanan Modelin Özeti

Adım	-2Log Olabilirlik (-2LL)	Cox & Snell R2	Nagelkerke R2
Adım 1	427,589	0.086	0.247

Tablo-2'de görüldüğü gibi "amaçlanan modelin özeti", yordayıcı değişkenlere göre aile içinde madde bağımlısı olmama durumunun (çünkü 1 olarak kodlanan kategori aile içi alkol ya da madde bağımlısı üye olmama kategorisidir) yordanmasına ilişkin regresyon analiz sonuçlarını sunmaktadır. Analizde Cox & Snell R2 istatistiği % 8.6 olarak bulunmuştur. Bu oran, yordayıcı değişkenler ile yordanan değişken arasında yaklaşık olarak % 8.6'lık bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Nagelkerke R2= 0.247 olarak bulunmuştur. Bu oran, yordayıcı değişkenler ile yordanan değişken arasında yaklaşık olarak % 24.7'lik bir ilişkinin olduğu sonucunu göstermektedir.

Tablo-3'e bakıldığında, cinsiyet değişkeninin lojistik regresyon katsayısı -0.942 ve standart hatası 0.320 olduğu için Wald istatistiği, $(0.942/0.320)^2 = 8.684$ 'tür. $p < 0.05$ olduğu için cinsiyet değişkeninin aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama durumu (çünkü 1 olarak kodlanan kategori aile içi alkol ya da madde bağımlısı üye olmama kategorisidir) üzerinde önemli (anlamlı) bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Erkek çocuk olma değişkeninin 1 birimlik artışının, aile içi alkol ya da madde bağımlısı olmama odds'unda % 61'lik $[(1-0.390).100]$ artışa yol açtığı görülmektedir. Artışa yol açtığına ilişkin belirleme, bu değişkene ilişkin β katsayısına bakılarak görülebilir.

Sınıf öğretmenliği bölümünde okuyor olma değişkeninin ise lojistik regresyon katsayısı ise 1.625 ve standart hatası 0.694 olarak görülmektedir. Wald istatistiği, $(1.625/0.694)^2 = 5.491$ ve $p < 0.05$ 'tir. Sınıf öğretmenliğinde okuyor olma değişkeninin aile içi

alkol ya da madde bağımlılığı birey olmama durumu üzerinde (anlamlı) bir yordayıcı olduğu sonucu elde edilmiştir. Sınıf öğretmenliği bölümü öğrencisi olma yordayıcı değişkeninin 1 birimlik artışının, aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama olasılığını % 40.79 kat $[(1-5.079).100]$ arttırdığı sonucu bulunmuştur.

Aile içi şiddet olma değişkeninin lojistik regresyon katsayısı -1.281 ve standart hatası 0.416 olarak elde edildiği için Wald istatistiği, $(1.281/0.416)^2 = 9.481$ 'tir. Aile içi şiddet olma değişkeninin, aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama durumu üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir, $p < 0.05$. Aile içi şiddet olma değişkeninin 1 birimlik artışı, aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama olasılığını % 72.2 kat $[(1-0.278).100]$ azalttığı sonucu bulunmuştur. Azalışa yol açtığına ilişkin değerlendirme, β katsayısının negatif olmasından kaynaklıdır.

Katılımcıların aile üyeleriyle olan ilişkiyi "çok iyi" olarak algılama değişkenine ait $\beta = 2.396$ ve standart hatası, 0.867 olarak elde edildiği için Wald istatistiği, $(2.396/0.867)^2 = 7.640$ olarak elde edilmiştir. Aile üyeleriyle olan ilişkiyi "çok iyi" olarak algılama durumunun aile içi madde bağımlısı birey olmama durumu üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucu elde edilmiştir, $p < 0.05$. Aile üyeleriyle olan ilişkiyi "çok iyi" olarak algılama yordayıcı değişkeninin 1 birimlik artışı, aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama durumu odds'unda % 99.81'lik $[(1-10.981).100]$ artışa yol açtığı sonucu bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinin aile üyeleriyle olan ilişkiyi "iyi" olarak algılama değişkeninin regresyon katsayısı 2.446 ve standart hatası 0.848 olduğu için Wald istatistiği, $(2.44/0.848)^2 = 8.316$ 'dır. Aile üyeleriyle olan ilişkiyi "iyi" olarak algılama durumunun aile içi madde bağımlısı olmama durumu üzerinde yüksek düzeyde anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucu bulunmuştur. Aile üyeleriyle olan ilişkiyi "iyi" olarak algılama durumunun 1 birimlik artışı, aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama durumu odds'unda % 105'lik $[(1-11.541).100]$ artışa yol açtığı görülmüştür.

"Karşı cinsle kolay ilişki kurarım" değişkeninin regresyon katsayısı -1.275 ve standart hatası 0.590 olarak elde edilmiş olup Wald istatistiği, $(1.275/0.590)^2 = 4.664$ bulunmuştur. Arkadaş ilişkilerine yönelik "karşı cinsle kolay ilişki kurarım" değişkeninin aile içi madde bağımlısı olmama durumu üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucu bulunmuştur, $p < 0.05$. "Karşı cinsle kolay ilişki kurarım" yordayıcı değişkeninin 1 birimlik artışı, aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama durumu odds'unda % 72'lik

[(1-0.279).100] azalışa yol açmaktadır ($\beta = -1.275$).

Toplam RBSÖ puan değişkenine ait $\beta = 0.090$ ve standart hata= 0.034 olarak bulunmuş olup Wald istatistiği, $(0.090/0.034)^2 = 7.254$ 'dir. Toplam RBSÖ puanlarının aile içi madde bağımlısı birey

olmama durumu üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucu elde edilmiştir. Toplam benlik saygısı puanlarının 1 birimlik artışının, aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama olasılığını % 9.5 kat [(1-1.095).100] arttırdığı sonucu bulunmuştur.

Tablo 3: Yordanan Değişkenlerin Lojistik Regresyon Katsayı Sonuçları

Adım (1)	β	Standart Hata	Wald	Sd	p	Exp (β)
Cinsiyet (Erkek)	-0.942	0.320	8.684	1	0.003	0.390
Bölüm			12.630	10	0.245	
İlköğretim Matematik	0.089	0.566	0.025	1	0.875	1.093
İngilizce Öğr.	18.900	7721.856	0.000	1	0.998	161449781.826
Müzik Öğr.	-0.507	0.586	0.749	1	0.387	0.602
Okul Öncesi Öğr.	0.451	0.577	0.612	1	0.434	1.571
Fen ve Teknoloji Öğr.	0.555	0.626	0.786	1	0.375	1.742
Sınıf Öğr.	1.625	0.694	5.491	1	0.019	5.079
Resim Öğr.	0.429	0.671	0.409	1	0.523	1.536
Sosyal Bilgiler Öğr.	0.616	0.582	1.120	1	0.290	1.852
Türkçe Öğr.	0.719	0.647	1.232	1	0.267	2.051
Beden Eğitimi Öğr.	-0.198	0.539	0.134	1	0.714	0.821
Sınıf			3.279	3	0.351	
1.Sınıf	-0.749	0.447	2.813	1	0.094	0.473
2.Sınıf	-0.752	0.466	2.607	1	0.106	0.471
3.Sınıf	-0.678	0.457	2.199	1	0.138	0.508
Yaşamının Çoğu Yer			0.795	4	0.939	
Köy	-15.869	40195.011	0.000	1	1.000	0.000
İlçe	-16.071	40195.011	0.000	1	1.000	0.000
Kasaba	1.978	41115.524	0.000	1	1.000	7.231
Şehir	-16.237	40195.011	0.000	1	1.000	0.000
Aile Aylık Gelir			6.302	3	0.098	
1000 TL ve daha az	-17.359	40193.695	0.000	1	1.000	0.000
1001-3000 TL	-18.017	40193.695	0.000	1	1.000	0.000
3001 TL ve daha çok	-16.600	40193.695	0.000	1	1.000	0.000
Baba Eğitim			7.974	4	0.093	
Hiçbir okul mezunu değil	1.314	1.209	1.180	1	0.277	3.719
İlkokul/ortaokul mezunu	0.598	1.136	0.277	1	0.599	1.819
Lise mezunu	1.096	1.159	0.895	1	0.344	2.993
Üniversite mezunu	1.957	1.231	2.529	1	0.112	7.077
Anne Eğitim			5.228	5	0.389	
Hiçbir okul mezunu	-15.640	40194.584	0.000	1	1.000	0.000
İlkokul/ortaokul mezunu	-15.742	40194.584	0.000	1	1.000	0.000
Lise mezunu	-16.518	40194.584	0.000	1	1.000	0.000
Üniversite mezunu	-17.104	40194.584	0.000	1	1.000	0.000
Yüksek Lisans/Doktora mezunu	-17.208	40194.584	0.000	1	1.000	0.000
Aile içi fiziksel ya da ruhsal sıkıntı (evet)	0.275	0.405	0.463	1	0.496	1.317
Anne-baba arasındaki ilişki			4.228	2	0.121	
Anne-baba arasındaki ilişki iyi	-0.249	0.947	0.069	1	0.792	0.779
Anne-baba arasındaki ilişki kötü	-1.289	1.035	1.553	1	0.213	0.275
Aile içi şiddet durumu (evet)	-1.281	0.416	9.481	1	0.002	0.278
Genel aile içi ilişki			6.531	5	0.258	
Genel aile içi ilişki (çok iyi)	-14.772	40194.591	0.000	1	1.000	0.000
Genel aile içi ilişki (iyi)	-15.456	40194.591	0.000	1	1.000	0.000
Genel aile içi ilişki (orta)	-14.396	40194.591	0.000	1	1.000	0.000
Genel aile içi ilişki (kötü)	-14.374	40194.591	0.000	1	1.000	0.000
Sizin aile üyeleriyle ilişkiniz			9.889	3	0.020	
Aile üyeleriyle ilişkiniz (çok iyi)	2.396	0.867	7.640	1	0.006	10.981
Aile üyeleriyle ilişkiniz (iyi)	2.446	0.848	8.316	1	0.004	11.541
Aile üyeleriyle ilişkiniz (orta)	1.555	0.842	3.414	1	0.065	4.737
Arkadaşlık kurma durumu			5.986	3	0.112	
Hemcinsimle kolay ilişki kurarım	0.035	0.470	0.005	1	0.941	1.035
Karşı cinsle kolay ilişki kurarım	-1.275	0.590	4.664	1	0.031	0.279
Her ikisiyle de kolay ilişki kurarım	-0.202	0.423	0.227	1	0.634	0.817
Anne babanın hayatta olma durumu			0.923	3	0.820	
Her ikisi de hayatta	-16.581	19616.494	0.000	1	0.999	0.000
Annem öldü babam hayatta	-17.134	19616.494	0.000	1	0.999	0.000
Babam öldü annem hayatta	-16.399	19616.494	0.000	1	0.999	0.000
Toplam DF puanları	-0.005	0.017	0.099	1	0.754	0.995
Toplam GSA-12 puanları	0.041	0.062	0.442	1	0.506	1.042
Toplam SFİBÖ puanları	-0.004	0.012	0.132	1	0.716	0.996
Toplam RBSÖ puanları	0.090	0.034	7.254	1	0.007	1.095

Tablo-3'e bakıldığında, sınıf öğretmenliği dışında yer alan bölümlerin, öğrencilerin okudukları sınıf düzeylerinin (1. sınıf, 2. sınıf ve 3. sınıf), yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerlerin (köy, ilçe, kasaba, şehir), aile aylık gelir, anne eğitim ve baba eğitim durumlarının, aile içinde fiziksel ya da ruhsal sıkıntı yaşanıp yaşanmaması durumunun, anne-baba arasındaki ilişki durumunun, genel aile içi ilişki durumunun, bireyin aile üyeleriyle olan "orta" düzey ilişki durumunun, arkadaşlık kurma durumuna yönelik "hemcinsimle kolay ilişki kurarım" ve "her ikisiyle de kolay ilişki kurarım" değişkenlerinin, anne-babanın hayatta olup olma durumunun, toplam DF puanlarının, toplam GSA-12 puanlarının ve toplam SFİBÖ puanlarının aile içinde madde bağımlısı üye olma durumu üzerinde önemli (anlamli) bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Erkek olma değişkeninin aile içi alkol ya da madde bağımlısı olmama durumu üzerinde önemli (anlamli) bir yordayıcı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, aile içinde baba modelinin, erkek çocuk için rol model olmaya dönük babanın alkol bağımlılığı gibi durumlardan kaçınabildiği biçiminde yorumlanabilir. Sınıf öğretmenliğinde okuyor olma değişkeni ile aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama durumu arasında pozitif, anlamli bir ilişki ortaya çıkmıştır. Bu durum da aile içi madde bağımlılığı istismarına maruz kalmayan bireylerin, sınıf öğretmenliği gibi madde bağımlılığının sakıncalarını kaçınmadan aktarabilen idealist bir meslekte okumaya daha ilgili olabildikleri gibi bir yorum yapılabilir.

Aile içi şiddet olma değişkeninin 1 birimlik artışının, aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama olasılığını % 72.2 kat $[(1-0.278).100]$ azalttığı sonucu elde edilmiştir. Bu durum aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey söz konusu olduğunda aile içi şiddet durumunun oluşabileceği biçiminde yorumlanabilir. Kittmer (2004), çalışmada alkolik ebeveynin üye olduğu ailelerde ebeveyn-çocuk iletişimlerini ve aile ilişki biçimlerini araştırmayı amaçlamıştır. Katılımcıların % 5'inin aile içi alkol kullanımının aile içi ilişkilerde gerginlik kaynağı olduğunu belirttiği araştırmacı tarafından bulunmuştur. Araştırmacı, regresyon analizleriyle aile içi alkol bağımlılığını, aile depresyon belirtileri, cezalandırıcı ebeveyn davranışları ve sağlıklı aile iletişimi değişkenleriyle toplam % 34 varyansla açıklamıştır. (25) Bennett ve arkadaşları (1994), bulgulardan farklı olarak aile içi şiddet ile aile içi alkol kullanımı gibi aile merkezli olumsuz konular

arasında anlamli bir ilişki olmadığı sonucunu bulmuşlardır. Araştırmacılar, aile içi şiddet ile aile bireylerinin bağımlı maddelerin ilk kullanımında karşılaşılan düşük aile geliri gibi sorunlar arasında anlamli bir ilişki olduğu sonucunu bulmuşlardır. (26)

Araştırma bulguları doğrultusunda katılımcıların aile üyeleriyle olan ilişkiyi "çok iyi" ve "iyi" olarak algılama durumlarının aile içinde madde bağımlısı olmama durumu üzerinde anlamli bir yordayıcı olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu durum, aile içinde alkol ya da madde bağımlısı olmadığına, o aileye üye olan çocukların iletişim becerilerinin daha iyi olduğu, aile içi ilişkilerin alkolik ailelere göre daha güçlü olduğu biçiminde yorumlanabilir. Alkolik ya da madde bağımlısı ebeveyn sahip olmayan bireylerin ebeveynleriyle güvenli bağlanma geliştirebildikleri için aile ilişkilerinin iyi düzeyde olduğu yorumu da yapılabilir. Araştırma bulgularına paralel olarak, Kim ve Lee (2011), araştırmalarında alkolik ebeveyn sahip olan katılımcıların daha düşük düzeyde aile içi uyuma sahip oldukları sonucunu da elde etmişlerdir. (27) Gold (1989) da, yaptığı araştırmada, alkolik ebeveynlere sahip olan katılımcıların sahip olmayan katılımcılara göre aile içi olumsuz ilişkilere daha yüksek düzeyde sahip oldukları sonucunu elde etmiştir. (28) Araştırma bulgularından farklı olarak Menees (1997) ve Molina (2000), aile iletişiminin ve ilişki biçimlerinin ebeveyn alkol kullanımı üzerinde etkili olmadığı sonucunu bulmuşlardır. (7, 29).

"Karşı cinsle kolay ilişki kurarım" yordayıcı değişkeninin 1 birimlik artışının, aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama olasılığını % 72 kat $[(1-0.279).100]$ azalttığı sonucu bulunmuştur. Bu bulgu, aile içi madde bağımlısı birey söz konusu olduğunda bireyin karşı cinsle daha çok ilişki kurduğu, kendi cinsiyle arkadaş ilişkilerinden kaçındığı biçiminde yorumlanabilir. Bu bulgu, bireyin romantik ilişkiler kurması ile aile içi madde bağımlısı olma durumu arasında bir ilişki olabileceği biçiminde de yorumlanabilir. Houlihan (2001), araştırmasında alkolik anne babaya sahip olan katılımcılar ve alkolik olmayan anne babaya sahip olan katılımcılar arasında kişilerarası ilişki biçimleri ve bağlanma stilleri açısından anlamli farklılık ortaya çıktığını bulmuştur. (30) Araştırmacı, alkolik anne babaya sahip olan katılımcıların daha az düzeyde güvenli bağlanma stiline ve kişilerarası ilişkilerinde daha az memnuniyet düzeyine sahip oldukları sonucunu elde etmiştir. Bulgulardan farklı olarak Molina (2000), alkolik ebeveyn sahip olan ve olmayan katılımcıların puanları arasında sosyal ilişkiler ve romantik ilişkiler açısından anlamli bir farklılık ortaya çıkmadığı sonucunu elde etmiştir. (7)

Toplam benlik saygısı puanlarının 1 birimlik artışının, aile içi alkol ya da madde bağımlılığı olmama odds'unda % 9.5'lik artışa yol açtığı bulunmuştur. Bu bulgu, aile içi madde bağımlısı birey olma durumunun bireyin düşük benlik saygısı geliştirmesine yönelik risk oluşturabileceği biçiminde yorumlanabilir. Literatürde bu bulguyla paralel birçok araştırmaya rastlanmaktadır. Charles (1990), yaptığı tez araştırmasında, ergenlerin benlik saygısı düzeyi, alkolik aile yapısı düzeyi ve risk davranışları düzeyi (adolescent enabling behaviors) arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. (31) Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği (The Coopersmith Self-Esteem Inventory), Alkolik Çocuklarını Tarama Ölçeği (The Children of Alcoholics Screening Test) ve Risk Davranışları Kontrol Listesi'ni (Enabling Behaviors Checklist) kullanan araştırmacı, örneklemin %23'ünün alkolik ebeveynlerin çocukları olduğu sonucunu elde etmiştir. Alkolik ebeveynlerin çocuklarının, alkolik olmayan ebeveyn çocuklarına göre daha düşük düzeyde benlik saygısına ve daha yüksek düzeyde risk içeren davranışlara sahip oldukları araştırmacı tarafından bulunmuştur. Post ve Robinson (1998), benzer biçimde araştırmalarında alkolik ebeveyn sahip olan gençlerin alkolik ebeveyn sahip olmayan gençlere göre daha düşük düzeyde benlik saygısına, daha yüksek düzeyde kontrol eğilimli davranışlara (external locus of control) ve daha yüksek düzeyde kaygıya sahip olduklarını bulmuşlardır. (32) Tanner (1996), Kim ve Lee (2011) ile Bush ve arkadaşları (1995) da araştırmalarında alkolik ebeveyn sahip olan katılımcıların sahip olmayan katılımcılara göre daha düşük benlik saygısı puanları aldıkları sonucunu bulmuşlardır. (27, 33-34) Araştırma bulgularından farklı olarak Menees (1997), çalışmasında, ebeveyn alkol kullanımı ile çocuklarının yetişkinlikteki benlik saygısı düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. (29) Araştırmacı, ebeveyn alkol bağımlılığı ve katılımcıların benlik saygısı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucunu bulmuştur. Benzer olarak, Ashley (1994), alkolik ebeveynlerin yetişkin çocuklarıyla gerçekleştirdiği çalışmada katılımcıların alkolik ebeveyn sahip olma durumları ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmacı, katılımcıların çoğunluğunun orta düzeyde benlik saygısına sahip oldukları ve % 13.3'ünün düşük benlik saygısına sahip oldukları sonucunu elde etmiştir. Bulgular doğrultusunda alkolik ebeveyn sahip olan bireylerin sosyal yardım gruplarına katılarak benlik saygılarını geliştirdikleri yorumunda bulunmuştur. (35)

Araştırma bulgularına göre, toplam GSA-12 puanlarının aile içinde madde bağımlısı üye olma

durumu üzerinde önemli (anlamlı) bir etkiye sahip olmadığı sonucu bulunmuştur. Bu bulgu, aile içinde alkol ya da madde bağımlısı birey olma durumu ile o aileye üye olan çocuğunun genel sağlık durumu arasında bir ilişki olmadığı biçiminde yorumlanabilir. Bu bulgudan farklı olarak, Mylant ve arkadaşları (2002), araştırmalarında alkolik ebeveynlerden gelen ergen grubunun alkolik ebeveyn sahip olmayan ergenlere oranla genel sağlık durumlarının daha çok risk altında olduklarını, intihara, depresyona ve erken hamilelik gibi değişkenlere eğilimli oldukları sonucunu elde etmişlerdir. Buna ek olarak, alkolik ebeveyn sahip olan ergenlerin, aile ve bireysel ilişkilerinin daha az düzeyde güçlü olduğu sonucu araştırmacılar tarafından bulunmuştur. (3) Kültür ve arkadaşları (2006), araştırmalarında alkol bağımlılığı olan babaların çocuklarında oluşan ruhsal rahatsızlıkları saptamayı amaçlamışlardır. Araştırmacılar, araştırma grubunu oluşturan alkolik babaların çocuklarının genel sağlık durumlarına yönelik % 8.8 oranında basit fobi, % 8.8 oranında dikkat eksikliği gibi sıkıntılar olduğu sonuçlarını elde etmişlerdir. (15)

Bulgular doğrultusunda, toplam SFİBÖ puanlarının aile içinde madde bağımlısı üye olma durumu üzerinde önemli (anlamlı) bir etkiye sahip olmadığı sonucu elde edilmiştir. Bu bulgu, bireylerin ilişki bağımlılığı düzeylerinin aile içinde madde bağımlısı birey olma durumuyla ilişkili olmadığı biçiminde yorumlanabilir. Araştırma bulgularıyla benzer olarak Baker (1996), ilişki bağımlılığı ile alkolik ebeveyn çocuğu olma durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucunu bulmuştur. (36) Bulgulardan farklı olarak, bireyin ilişki bağımlılığı düzeyi ile aile içi alkol ve madde kullanım arasında anlamlı ilişki olduğunu gösteren araştırmalara rastlanmaktadır. Deborah ve Jeff (1991), Meyer (1997), araştırmalarında alkolik ailelerden geldiklerini belirten katılımcıların belirtmeyen katılımcılara göre daha yüksek düzeyde ilişki bağımlısı olduklarını bulmuşlardır. (36-37)

Araştırma sonuçları doğrultusunda birtakım önerilere yer verilmiştir. Bireyin arkadaş ilişkilerine yönelik "karşı cinsle kolay ilişki kurarım" değişkeni, aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama durumu üzerinde yordayıcı değişken özelliği taşıdığı için aile içi madde bağımlılığının o aileye üye çocuklar üzerindeki psikolojik ve sosyal etkilerine yönelik çeşitli araştırmalar yapılmalıdır.

Kişinin benlik saygısı yordayıcı değişkeninin aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama durumu üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Aile içi madde kullanım durumunun o aileye üye olan bireylerin benlik saygılarına etki edebildiğine

yönelik sunumlar ve seminerler çeşitli eğitim kurumlarında verilebilir. Bu durumda “aile içi alkol ya da madde bağımlısı” bireyin sadece kendisine verdiği fiziksel ve psikolojik zararlar değil; diğer aile üyelerine verilen zararları olduğu da öne çıkabilir.

Aile içi şiddet olma değişkeninin ve bireylerin aile üyeleriyle olan ilişki biçiminin (çok iyi ve iyi) aile içi alkol ya da madde bağımlısı birey olmama durumu üzerinde yordayıcı etkisi olduğu görülmüştür. Aile içi görülen iletişim sıkıntılarının, aile içi şiddet davranışlarının, aile içi madde kullanımı sonucunda risk oluşturabileceğine yönelik sunum ve seminerler çeşitli eğitim kurumlarında verilebilir. Buna ek olarak, aile içi alkol ya da madde bağımlısı olma durumunda o aileye üye bireylere düzenli psikolojik destek ortamları sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Güler N, Uzun S, Boztaş Z, & Aydoğan S. Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi 2002; 24 (3): 128-134.
- Kilpatrick DG, Acierno R, Saunders B, et al Risk factors for adolescent substance abuse and dependence: Data from a national sample. J Consult Clin Psych 2000; 68(1): 19-30.
- Mylant M, Ide B, Cuevas E, & Meehan M Adolescent children of alcoholics: vulnerable or resilient? J Am Psychiatr Nurses Assoc 2002; 8 (2): 57-64.
- Hussong AM, Zucker RA, Wong MM, et al. Social competence in children of alcoholic parents over time. Developmental Psychology 2005; 41: 747-759.
- Shannon CA Adult Children of Alcoholics and Non-Alcoholics: A Comparison of Resiliency, Attachment, and Individual Protective Factors. Dissertation, West Hartford: University of Hartford, 2009. Retrieved from ProQuest Dissertations & Theses.
- Kashubeck S Adult Children of Alcoholics and Psychological Distress: A Model. Doctoral Dissertation, Ohio: The Ohio State University, 1989. Retrieved from ProQuest Dissertations & Theses.
- Molina MH Interpersonal Relationships of Adult Children of Alcoholics: Evaluating Intimacy and Attachment. Doctoral Dissertation, Los Angeles: California School of Professional Psychology, 2000. Retrieved from ProQuest Dissertations & Theses.
- Knudson MT, & Terrell KH Codependency, perceived interparental conflict, and substance abuse in the family of origin. The American Journal of Family Therapy 2012; 40: 245-257.
- Hewes RL, & Janikowski TO Parental alcoholism and codependency: a comparison of female children of alcoholics and nonalcoholics in two college age groups. Humanities International Complete 1998; 32 (1).
- Sher JK Psychological characteristics of children of alcoholics. Alcohol Health & Research World 1997; 21 (3): 247-254.
- Gedminiene R, & Gudzinskiene V Understanding of alcoholism as family disease. Socialinis Ugdymas 2010; 14 (25): 163-172.
- Toole ME Study of Stress Influences on Women Religious Children of Alcoholics. Doctoral dissertation, Loyola College, 1991. Retrieved from ProQuest Dissertations & Theses.
- Gorney B Domestic violence and chemical dependency: Dual problems, dual interventions. J Psychoactive Drugs 1989; 21 (2): 229-238.
- Zilberman ML, & Blume SB Domestic violence, alcohol and substance abuse. Rev Bras Psiquiatr 2005; 27 (2): 51-55.
- Kültür EÇ, Ünal MF, & Özusta Ş Alkol bağımlılığı olan babaların çocuklarında psikopatoloji. Türk Psikiyatri Dergisi 2006; 17 (1): 3-11.
- Büyükoztürk Ş, Çakmak KE, Akgün EÖ, ve ark. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi, 2008.
- Balcı A Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler. Ankara: Pegem Akademi, 1997.
- Fischer JL, Spann L, & Crawford D Measuring codependency. Alcohol Treat Q 1991; 8: 87-100.
- Mukba G Üniversite Öğrencilerinde İlişki Bağımlılığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2013.
- Tezcan B Benlik Saygısı, Beden Algısı ve Travmatik Geçmiş Yaşantılar. Uzmanlık Tezi. İstanbul: Bakırköy ve Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 2009.
- İmamoğlu SE, & Aydın B Kişilerarası ilişki boyutları ölçeği. Psikoloji Çalışmaları Dergisi 2009; 29: 76-90.
- Büyükoztürk Ş Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Akademi, 2011.
- Çokluk Ö Lojistik regresyon analizi: Kavram ve uygulama. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri 2010; 10 (3): 1357-1407.
- Kalaycı Ş (Ed). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2005.

- 25- Kittmer MS Risk and Resilience In Alcoholic Families: Family Functioning, Sibling Attachment, and Parent-Child Relationships. Doctoral Dissertation, Canada: University of Guelph, 2004. Retrieved from ProQuest Dissertations & Theses.
- 26- Bennett LW, Tolman RM, Rogalski CJ, & Srinivasaraghavan J Domestic abuse by male alcohol and drug addicts. Violence and Victims 1994; 9 (4): 359-368.
- 27- Kim HK, & Lee MH Factors influencing resilience of adult children of alcoholics among college students. J Korean Acad Nurs 2011; 41: 642-651.
- 28- Gold AR The relationship of family dysfunction and parental alcoholism to object relations and reality testing in adult children of alcoholics. Doctoral Dissertation, Massachusetts: Boston University, 1989. Retrieved from ProQuest Dissertations & Theses.
- 29- Menees MM The role of coping, social support, and family communication in explaining the self-esteem of adult children of alcoholics. Communication Reports 1997; 10 (1): 9-19.
- 30- Houlihan BL. The Intimate Interpersonal Relationships of Adult Children of Alcoholics. Doctoral Dissertation, New York: New York University, 2001. Retrieved from ProQuest Dissertations & Theses.
- 31- Charles TK An Analysis of Adolescent Self-esteem, Children of Alcoholics, and Enabling Systems. Dissertation, Fresno: California State University, 1990. Retrieved from ProQuest Dissertations & Theses.
- 32- Post P, & Robinson BE. School- age children of alcoholics and non-alcoholics: Their anxiety, self-esteem, and locus of control. Professional School Counseling 1998; 1 (5): 36-40.
- 33- Tanner GR Self-Esteem and Alcohol Use In Adult Children of Alcoholics and Adult Children of Non-alcoholics. Dissertation, Canada: University of Calgary, 1996. Retrieved from ProQuest Dissertations & Theses.
- 34- Bush SI, Ballard ME, & Fremouw W Attributional style, depressive features, and self-esteem: adult children of alcoholic and nonalcoholic parents. Journal of Youth and Adolescence 1995; 24 (2): 177-185.
- 35- Ashley SA Self-Esteem and Self-Worth In Adult Children of Alcoholics. Dissertation, California: California State University, 1994. Retrieved from ProQuest Dissertations & Theses.
- 36- Baker DA Substance Abuse Among College Students with Disabilities: The Relationship Between Adult Children of Alcoholics and Codependency. Doctoral dissertation, Mississippi State University, 1996. Retrieved from ProQuest Dissertations & Theses.
- 37- Deborah L, & Jeff G Evidence of codependency in women with an alcoholic parent: helping out Mr. Wrong. J Pers Soc Psychol 1991; 61(3): 435-439.
- 38- Meyer FD. Codependency as a mediator between stressful events and eating disorders. J Clin Psychol 1997; 53 (2): 107-116.